„mert ő sokkal több nagy tudósnál: ő nagy ember”

Eötvös Loránd, az ember

2019. április 8.

Alexander Bernát (1850–1927) filozófus, esztéta, az MTA tagja

„A nagy fizikusoknak azon kiválasztottjaihoz tartozik, akik a tudományos vizsgálatokat irányítják, majdnem úgy, mint a hadvezér a harci mozdulatokat. […] Modora olyan halk és előkelő; amit alkotott, olyan magától értetődőnek tünteti fel – és csak a még megoldandókat fontosnak […] Azok közé tartozik, akiknek társaságában mindenki jól érzi magát, mert meg van győződve, hogy nála teljes elismerésre talál. […] Vezérszerepe magától értetődőnek látszik, nem mint apja után maradt örökség, hanem mint saját szerzeménye, ***mert ő sokkal több nagy tudósnál: ő nagy ember****.”*

Eötvös Loránd levele édesapjához 1866. március 28.

«Az ambíció s a kötelességérzet, mely nemcsak egy privilegizált nemzet, hanem az egész emberiség irányában köt le, velem született, e két indulatot kielégíteni, és pedig kielégíteni úgy, hogy a mellett egyéni függetlenségemet megtartsam, életcélom; s legalább eddig úgy találtam, hogy annak leginkább akkor felelhetek meg, ha a tudományos pályára lépek.»

Eötvös József és Eötvös Loránd, Vasárnapi Újság, 1860

Eötvös Loránd értesítése levelező tagságáról és oklevele

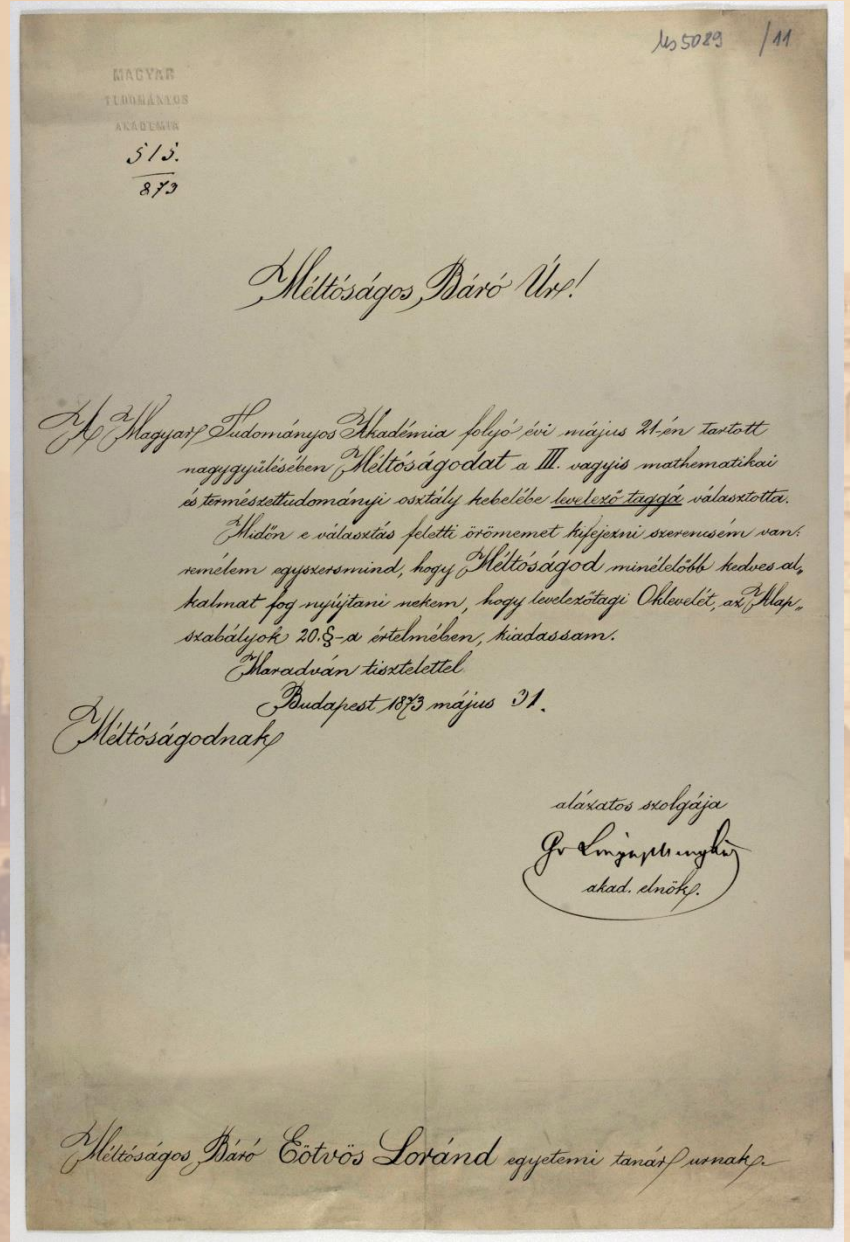

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

515. / 873

Méltóságos Báró Úr!

A Magyar Tudományos Akadémia folyó évi május 24-én tartott nagygyűlésében Méltóságodat a III. vagyis mathematikai és természettudományi osztály kebelébe levelező taggá választotta.

Midőn e választás felett örömemet kifejezni szerencsém van, remélem egyszersmind, hogy Méltóságod minélelőbb kedves alkalmat fog nyújtani nekem, hogy levelezőtagi Oklevelét, az Alapszabályok 20.§-a értelmében, kiadassam.

Maradván tisztelettel

Budapest 1873 május 31.

Méltóságodnak

alázatos szolgája

Gr. Lónyay Menyhért

akad. elnök.

Méltóságos Báró Eötvös Loránd egyetemi tanár Úrnak.

AZ

Ő CSÁSZÁRI ÉS APOSTOLI KIRÁLYI FELSÉGE

KÜLÖNÖS OLTALMA ALATT ÁLLÓ

A TUDOMÁNY MÍVELÉSE ÉS TERJESZTÉSÉRE S EGYSZERSMIND A MAGYAR NYELV

EMELÉSÉRE

ALAPÍTOTT

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

Báró Eötvös Loránd urat

1873. évi május 24-én levelező taggá

VÁLASZTOTTA,

S EZEN OKLEVÉL EREJÉVEL TÁRSÁNAK ISMERI.

Buda-Pest, 1880 januar 19-én

főtitkár.

Gr. Lónyay Menyhért elnök

Összes ülés. 1889. június 24.
B. Eötvös Loránd r. t. akadémiai elnökké történt megválasztása utáni első beszédéből:

«A cél tisztán áll előttem. Az Akadémia alapszabályaiban azt olvassuk, hogy célja a tudomány és irodalom magyar nyelven művelése és terjesztése, történetének szelleme pedig ezt súgja: törekedjünk arra, hogy nemzetünk magyar, de nemcsak magyar, művelt is legyen, s mint ilyen, megállja helyét a számban nagyobb, hatalomban erősebb európai nemzetek között.”.»

Elnöki megnyitó beszéd
B. Eötvös Loránd akadémiai elnöktől
(Előadta 1895. május hó 11-ikén tartott közűlésen.)

„Nálunk a legtöbben elismerik az irodalom e magasabb céljainak jogosultságát, de bizony sokan hamisan ítélnek a tudomány fennkölt feladatairól. A magyar nyelv, magyar irodalom, magyar történet nemzeti szempontból kedveltek, ami rendjén is van, a természettudományok elég népszerűségnek örvendenek, mert alkalmazásaik hasznos voltát mindenki belátja, a többi tudományokról azonban sokan azt tartják, hogy azok, mint hasznot nem hajtók, csak a szobatudósok kellemes időtöltésére valók. Pedig **nemzeti felvirágzásunkat alig fenyegeti nagyobb veszély, mint ha a tudományok értékét aszerint latolgatjuk, amint azok egy vagy más mellékcél elérésére szolgálatot tesznek; mert amint igaz az, hogy a tudomány hatalom, mely nélkül Európában ma egy nemzet sem élhet**, úgy bizonyos az is, hogy **a tudományban haladni csak az tud, ki az igazságot magáért az igazságért és nem mellékérdekből keresi**.”

Eötvös Loránd

A Matematikai és Fizikai Társulat köszöntő levelének részlete (MTA KIK Kézirattár)

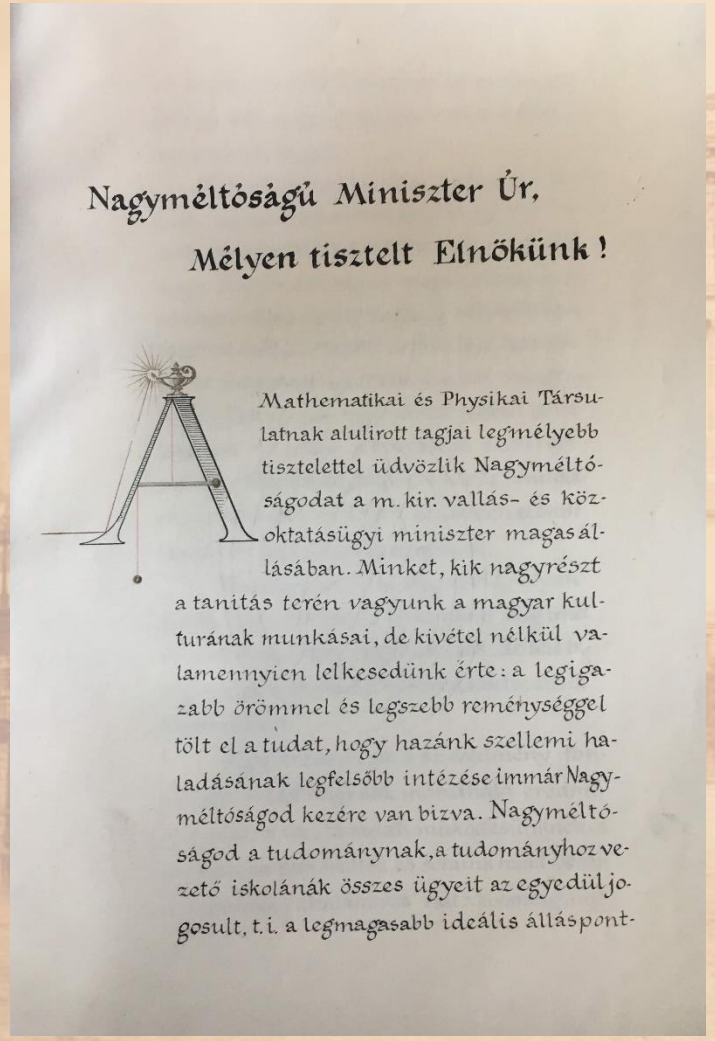

Nagyméltóságú Miniszter Úr,

Mélyen tisztelt Elnökünk!

A Mathematikai és Physikai Társulatnak alulirott tagjai legmélyebb tisztelettel üdvözlik Nagyméltóságodat a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter magas állásában. Minket, kik nagyrészt a tanitás terén vagyunk a magyar kulturának munkásai, de kivétel nélkül valamennyien lelkesedünk érte: a legigazabb örömmel és legszebb reménységgel tölt el a tudat, hogy hazánk szellemi haladásának legfelsőbb intézése immár Nagyméltóságod kezére van bizva. Nagyméltóságod a tudománynak, a tudományhoz vezető iskolának összes ügyeit az egyedül jogosult, t. i. a legmagasabb ideális álláspont-

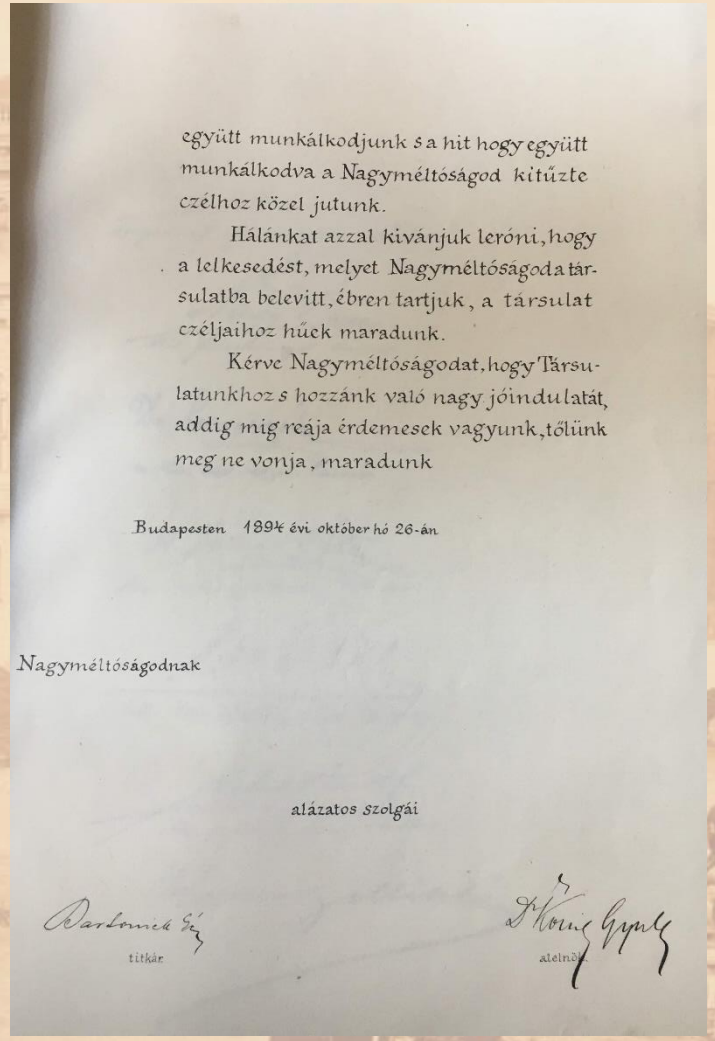

együtt munkálkodjunk s a hit hogy együtt munkálkodva a Nagyméltóságod kitűzte czélhoz közel jutunk.

Hálánkat azzal kivánjuk leróni, hogy a lelkesedést, melyet Nagyméltóságoda társulatba belevitt, ébren tartjuk, a társulat czéljaihoz hűek maradunk.

Kérve Nagyméltóságodat, hogy Társulatunkhoz s hozzánk való nagy jóindulatát, addig mig reája érdemesek vagyunk, tőlünk meg ne vonja, maradunk

Budapesten 1894 évi October hó 26-án.

Nagyméltóságodnak

alázatos szolgái

Bartonicek Éd.
titkár

Pfaunz Gyula
alelnök

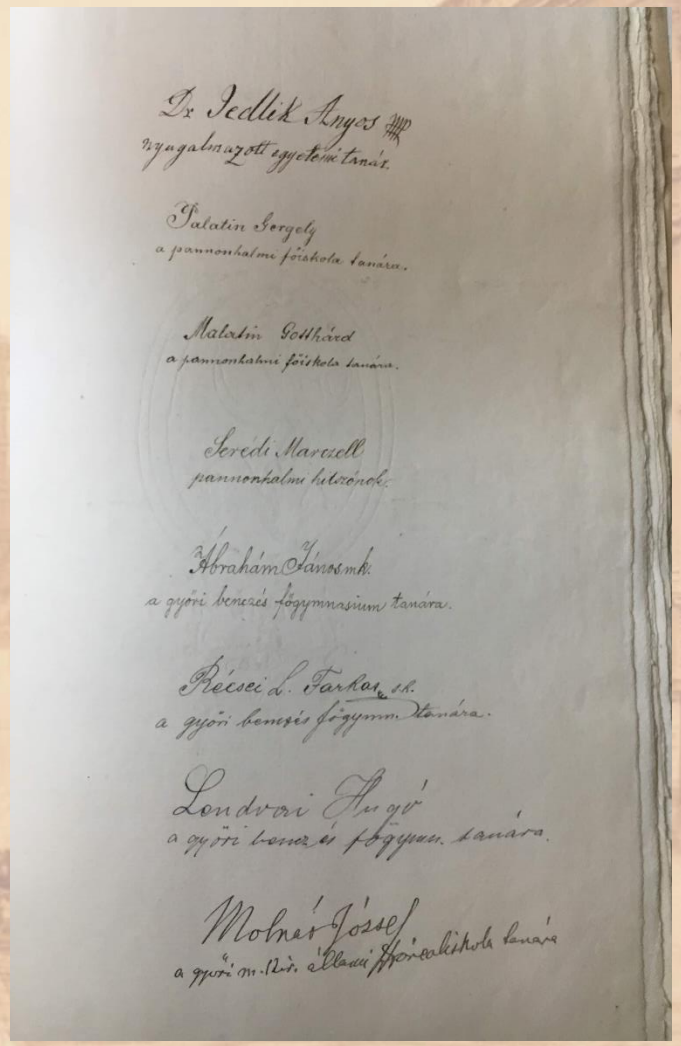

Dr. Jedlik Anyos
nyugalmazott egyetemi tanár.

Palatin Gergely
a pannonhalmi főiskola tanára.

Malatin Gothárd
a pannonhalmi főiskola tanára.

Seredi Marczell
pannonhalmi hitszónok.

Ábrahám János mk.
a győri benczés főgymnasium tanára.

Réczei L. Farkas sk.
a győri benczés főgymn. tanára.

Londvari Ágoston
a győri benczés főgymn. tanára.

Molnár József
a győri m. kir. állami tanítóképző intézet tanára

Eötvös Loránd lemondó levele 1895-ből

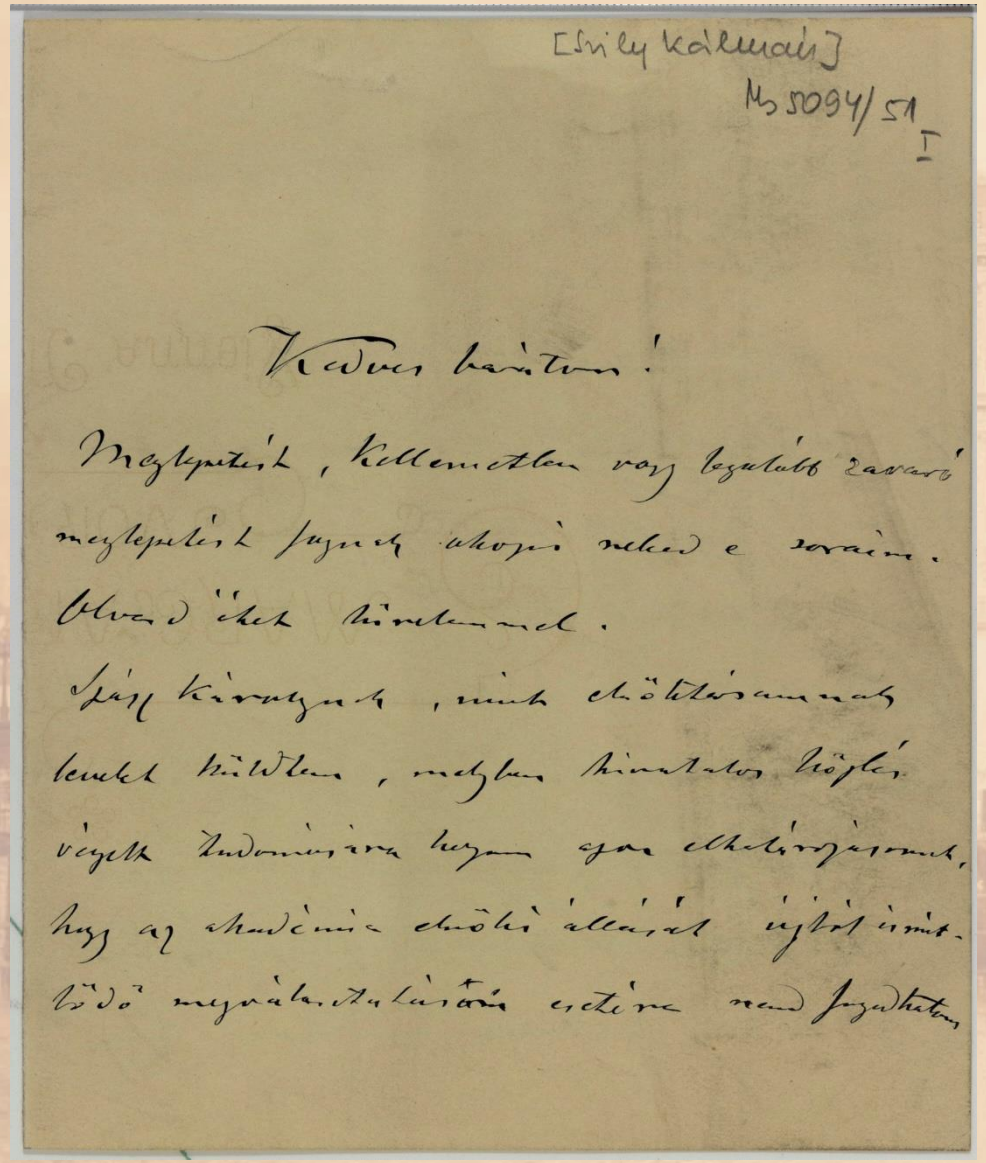

Kedves barátom!

Meglepetést, kellemetlen vagy legalább zavaró meglepetést fognak okozni e soraim. Olvasd őket türelemmel.

Szász Károlynak, mint elnöktársamnak levelet küldtem, melyben kívánatos közlés végett tudomására hozom azon elhatározásomnak, hogy az akadémia elnöki állását újból ismétlődő megválasztatásom esetére nem fogadhatom el. Nem hoztam fel erre és nincs is más indoka – mint ma már legyőzhetetlen vágyam szabadulni minden olyan hivataltól, mely a folytonos tudományos tevékenységtől elvon. Kutatni és tanítani – ennyi az, amire még vágyódom, s csak ennyi az amire magamban hivatást és erőt érzek.

Kétségbeejtő tudományos állapotainkban egy irányban folytatott munkával talán még hasznosat tehetek – a nyilvános szerepléssel csak erőmet forgácsolom el. Régen töprenkedtem én már ezen, most az ideje, hogy megtegyem ezt a nehéz lépést. Most az akadémiában, minden rendben van, izgatottságra, félremagyarázásokra semmi ok – én megyek,s helyettem jobb veszi át a vezér szerepét – egy hétig beszélnek rám, azután visszaáll a rend és a csend.

Én magam most utazom, s csak az ülések lefolyása után térek vissza – csak így lehet ezt a dolgot megcsinálni – ha itt maradnék, az egészből lenne egy nagy komédia. Hová megyek e napokra, még nem is tudom, s különösen nem szeretném, hogy ti tudjátok, mert a távozásom által okozott zavar könnyen megszüntethető, ha azt befejezett ténynek veszitek, de tétovázó határozatlanságot okozna, ha úgy fognátok fel, hogy még velem is tisztázhatjátok.

Azért hát kedves barátom ne csüggedj, s vezesd biztos révbe a hajót, s engedd meg nekem, hogy minden cifraság nélkül mondjak neked köszönetet közös tevékenységünk közben nekem nyújtott támogatásodért.

A viszontlátásig üdvözöl

igaz barátod

Eötvös Loránd

Budapest, 1895. május 4.

Cholnok Viktor, A Hét, 1905. október 15.

Eötvös azok közé tartozik, akik

„a létnek, a mindennapoknak, a művészetnek és a tudománynak – ez a két szó egyet jelent – a karthausi barátjai. A hidegek és a magányosságok keresői. Ezek közül való Eötvös Loránd. … Tudása nagy útvesztőjében is mindig azokat a még meg nem járt ösvényeket kereste, amelyek a nagy természet-templomoknak a legrejtettebb szanktuáriumába vezettek. És a lépései olyan halkak voltak, hogy itthon, Magyarországon nem hallotta senki, amíg Európában nem kelt visszhangjuk.”

Köszönöm a figyelmet!